

Про стан готовності боротьби з ландшафтними пожежами та проєкт
Державної стратегії національної системи попередження та управління
ландшафтними пожежами та плану дій

Враховуючи значні регіональні та міжнародні ризики від масових природних пожеж на сільськогосподарських землях, лісах та інших категоріях земель, значущість проблеми на світовому рівні, негативні наслідки для населення, інфраструктури та довкілля, членами Громадської ради при Міндовкіллю після консультацій з профільними неурядовими організаціями сформовані ключові тези щодо природних пожеж в Україні:

1. В Україні відбуваються суттєві зміни клімату, що вже призвело до зростання тривалості пожежонебезпечного сезону, тривалості та частоти періодів з надзвичайною пожежною небезпекою і як наслідок - катастрофічних пожеж 2020 р., площа яких сягнули більше 150 тис га, що у 20 разів вище за середньо багаторічного показника.

2. Через суттєві зміни у структурі землекористування більше половини земель сільськогосподарських призначення приватизовано, проте у власників, в першу чергу розпайованих земель, залишається недостатній рівень можливостей для охорони цих земель від пожеж. Низька культура землеробства зумовлює масовість поширення негативної практики сільськогосподарських палів.

3. Ландшафтні пожежі в Україні стали щорічним регулярним явищем, охоплюють більшість земель рівнинної частини України і відбуваються протягом всього пожежонебезпечного періоду. Річна кількість таких природних пожеж коливається в межах 20 –30 тис., а площа, пройдена вогнем сягає від 300 тис. га до 1-2 мільйонів га в роки пожежних максимумів.

4. Пожежі на сільськогосподарських, інших землях та у лісах вносять суттєвий негативний вклад у глобальні зміни клімату. Щорічно внаслідок таких природних пожеж в атмосферу викидається від 38 до 122 тон часток

чорного вуглецю (black carbon), частина з яких мігрує разом з атмосферними масами, негативно впливаючи на стан здоров'я населення.

5. Пожежі у природних ландшафтах на даний час є загрозою для сільського населення, їхнього майна та інфраструктури, про що свідчать випадки знищення будинків під час перекидання природних пожеж на населені пункти.

6. Пожежі в природних ландшафтах, заплавах рік, болотах знищують як рослинний так і тваринний світ України, що вже призвело до зменшення популяції водно-болотних птахів.

7. Слабкість системи державного контролю за станом пожежної безпеки сільгоспвиробниками, розмитість та нечіткість законодавства в цій сфері, а також незначний рівень перевірок суб'єктів господарювання, призводить до масовості порушень правил пожежної безпеки.

8. Відсутність фінансування протипожежних заходів в лісах Півдня та Сходу країни протягом останніх двох років спричинила масове звільнення кваліфікованих фахівців лісової охорони, зумовила значні економічні та екологічні втрати та призвела до зниження авторитету країни серед міжнародних партнерів.

Враховуючи ризики та актуальність проблеми, що розглядається, членами Громадської ради при Міндовкіллю погоджено необхідність визначення невідкладних, скоординованих та спільних дій для вирішення найбільш критичних проблем пов'язаних з лісовими та природними пожежами на сільськогосподарських та інших категоріях земель. Зокрема, для вирішення критичних проблем, пов'язаних з природними пожежами в Україні, членами Громадської ради при Міндовкіллю звертаються до Кабінету Міністрів України із наступними пропозиціями:

I. У законодавстві:

1. Внести зміни до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» в частині запровадження обов'язків підприємств, установ, організацій та громадян при використанні земельних ділянок

запобігати випалюванню сухої рослинності (в т.ч. – третіми особами). Передбачити можливість випалювання сухої рослинності в окремих випадках, виключно в порядку та за дозволом Міністерства екології та природних ресурсів України (територіальних підрозділів ОДА).

2. Внести зміни до Закону України «Про рослинний світ» (ст. 27, 40), Закону України «Про тваринний світ» (ст. 39), щодо заборони випалювання сухої рослинності. Невжиття заходів щодо попередження випалювання сухої рослинності тягне за собою передбачену законом відповідальність.

3. Внести зміни до Лісового кодексу України щодо обов'язків власників та землекористувачів, у власності чи користуванні яких знаходяться земельні ділянки, що межують із лісовим фондом, вживати заходів щодо запобігання випалювання третіми особами сухої рослинності на відповідних земельних ділянках. Власники та користувачі земельних ділянок, які допустили випалювання сухої рослинності, що призвело до виникнення лісової пожежі, зобов'язані відшкодувати витрати постійних лісокористувачів на ліквідацію таких пожеж у порядку, що має бути визначений Кабінетом Міністрів України.

4. Внести комплексні зміни до Лісового та Земельного кодексів щодо визначення фактичного статусу лісів, що самосівом виростили на сільськогосподарських паях (в Поліссі та інших північних областях) за власниками цих паїв. При цьому врахувати необхідність протипожежного облаштування таких лісів. Такі зміни дозволять зберегти ці ліси від вирубування, призведуть до розвитку інституту приватного лісокористування та виникнення понад 100 тисяч приватних лісовласників в Україні.

5. Внести зміни до Закону України «Про охорону земель» щодо обов'язків власників або землекористувачів при здійсненні господарської діяльності не допускати випалювання сухої рослинності та вживати заходів щодо гасіння цих пожеж.

6. Внести відповідні зміни до ст. ст. 77, 77 -1, 83 Кодексу України про адміністративні правопорушення, ст. 245 Кримінального кодексу України що

до удосконалення диспозицій вказаних статей та підвищення розмірів санкції за відповідні правопорушення.

Зокрема, розглянути питання щодо відповідальності у разі відсутності вжиття безпосередніх заходів щодо ліквідації пожеж.

7. Внести змін до Земельного кодексу України, Закону України «Про оренду землі» щодо можливості позбавлення за рішенням суду права власності або користування відповідними земельними ділянками при допущенні систематичних випадків випалювання пожнивних залишків.

8. Внести відповідні зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо надання повноважень працівниками національної поліції у розгляді справ про адміністративні правопорушення щодо порушення правил пожежної безпеки на сільськогосподарських землях. Розробити методику визначення шкоди, що заподіяна внаслідок пожеж та порядок відшкодування витрат органам Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) та постійним лісокористувачам, що здійснені ними під час ліквідації пожеж, в тому числі –на землях, що межують із лісовим фондом.

9. Внести зміни до Кодексу цивільного захисту України щодо удосконалення повноважень органів місцевого самоврядування в сфері забезпечення цивільного захисту –гасіння пожеж на сільськогосподарських землях, що не надані у власність або користування.

10. При доопрацюванні проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» та під час розроблення проектів законів про Державний бюджет України на наступні роки, передбачити видатки на ведення лісового господарства, лісовпорядкування, наукові дослідження, охорону та захист лісів на Півдні та Сході України. Зокрема, збільшення видатків на фінансування бюджетної програми «Ведення лісового і мисливського господарства, охорона і захист лісів в лісовому фонді».

11. Внести зміни до Кодексу цивільного захисту України щодо визначення чітких обов'язків органів виконавчої влади вживати конкретних

заходів з попередження виникнення пожеж. У випадку самовільного спалювання сухої рослинності обов'язково інформувати територіальні підрозділи Національної поліції, ДСНС та органи Держекоінспекції.

12. Внести зміни до Закону України «Про оренду землі» та примірного договору оренди землі щодо прав та обов'язків власника та землекористувача здійснювати заходи у сфері пожежної безпеки. Перебачити цивільно-правову відповідальність за невиконання заходів із попередження пожеж.

II. В системі управління:

1. Створити робочу групу під головуванням Державної служби статистики України з метою розробки єдиної системи збору інформації про випадки природних пожеж на землях всіх форм власності, в тому числі приватної форми та земель, що перебувають у постійному користуванні лісогосподарських підприємств.

2. Звернутися до Гідрометцентру України та Національного космічного агентства України щодо організації вільного доступу громадян до щоденних даних про пожежну небезпеку за умовами погоди. Розглянути питання про створення відповідного веб-порталу.

3. Розглянути питання щодо збільшення кількості рейдів (проведення оперативного контролю) органами Державної екологічної інспекції на сільськогосподарських землях протягом пожежонебезпечного періоду, що спрямовані на виявлення фактів вчинення сільськогосподарських палів.

4. З метою підтримки управлінських рішень в сфері пожежної безпеки, розглянути необхідність створення та впровадження національної геоінформаційної системи геопросторових даних надзвичайних ситуацій і пожеж за результатами аерокосмічного моніторингу.

5. Вжити організаційно-правових заходів щодо стимулювання створення об'єднаними територіальними громадами підрозділів місцевої та добровільної пожежної охорони.

6. Розглянути питання щодо розробки комплексної програми стимулювання використання поживних залишків в якості біопалива.

